

Sosiaali- ja terveysministeriö
kirjaamo.stm@gov.fi

Saamelaiskäräjien lausunto sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiosta

Viite: Lausuntopyyntö VN/27681/2025

1. Asian tausta

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt lausuntoa sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain kehittämistarpeiden arviomuistiosta. Arviomuistion tavoitteena on kuvata ja arvioida valvontalain keskeisiä hyötyjä ja kuormittavuustekijöitä, valvontalain sääntelyn, rekisteröinnin toiminnallisen kehittämisen sekä valvontalakiin tehtyjen muutosten toimivuutta ja vaikutuksia sekä valvontalain mahdollisia muutos-, kehittämis- ja täydennystarpeita. Muistion laatimisessa on otettu huomioon valvontalakea soveltavien valvontaviranomaisten, ylimpien laillisuusvalvojien, hyvinvointialueiden ja muiden palvelunjärjestäjien, palveluiden tuottajien sekä muiden sidosryhmien sosiaali- ja terveysministeriölle antama palaute valvontalain toimivuudesta, sen vaikutuksista sekä lainsäädännön muutostarpeista.

Arviomuistion tavoitteena on kuvata ja arvioida valvontalain keskeisiä hyötyjä ja kuormittavuustekijöitä, valvontalain sääntelyn, rekisteröinnin toiminnallisen kehittämisen sekä valvontalakiin tehtyjen muutosten toimivuutta ja vaikutuksia sekä valvontalain mahdollisia muutos-, kehittämis- ja täydennystarpeita.

Saamelaiskäräjät arvioi lausunnossaan arviomuistiota alkuperäiskansa saamelaisten oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

2. Saamelaiskäräjien lausunto

Saamelaiskäräjät kiinnittää huomiota siihen, ettei arviomuistio sisällä lainkaan saamenkielisten palvelujen valvontaan liittyviä erityiskysymyksiä. Saamelaiskäräjät pitää tätä rakenteellisena puutteena ja pyytää täydentämään arviota kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta.

Perusta saamelaisten omakielisille ja kulttuurinmukaisille sosiaali- ja terveydenhuollon palveluille on Suomen perustuslaissa (731/1999), jonka mukaan saamelaisilla alkuperäiskansana on oikeus ylläpitää ja kehittää omaa kieltään ja kulttuuriaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain (612/2021) mukaan asiakkaalla on oikeus käyttää saamen kieltä saamelaisten kotiseutualueen kunnissa sekä sen ulkopuolella silloin, kun palvelu on osoitettu saamelaisten kotiseutualueen asukkaana käytettäväksi. Kielellisten oikeuksien osalta järjestämislaissa viitataan saamen kielilakiin (1086/2003). Kielilaille toimeenpannaan saamelaisten kielellisiä perusoikeuksia. Muussa sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädännössä, kuten laissa potilaan asemasta ja oikeuksista (812/2000), velvoitetaan palvelemaan asiakasta tai potilasta hänen äidinkieltensä ja kulttuuritaustansa huomioon ottaen.

Saamelaiskäräjät muistuttaa, että omakielisen palvelun saatavuus on potilas- ja asiakasturvallisuuskysymys. Omakielisellä palvelulla voidaan varmistaa, että asiakas tai potilas ymmärtää ja tulee ymmärretyksi palveluissa. Sen lisäksi kieli on osa saamelaista identiteettiä, kulttuuria ja maailmankuvaa, jolloin sillä on väistämättä vaikutus myös luottamuksen syntymiseen palveluissa. Saamenkielinen ja kulttuurinmukainen palvelu on myös palvelun laadun olennainen osatekijä.

Saamelaiskäräjät tuo esiin, että lainsäädännöstä ja tarpeesta huolimatta saamenkielisten palvelujen toteutuminen on eri selvitysten mukaan heikkoa ja sattumanvaraista. Saamelaisten totuus- ja sovintokomissio on myös loppuraportissaan kiinnittänyt huomiota siihen, että saamelaisnäkökulma ei sisälly riittävästi sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Saamenkielisten palvelujen heikko tilanne edellyttää kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien aktiivista ja kohdennettua toimeenpanoa erilaisin keinoin. Saamelaiskäräjät tuo esiin, että tämä edellyttää kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien näkökulman huomiointia myös sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaa koskevassa sääntelyssä.

Saamelaiskäräjät pyytää sosiaali- ja terveysministeriötä huomioimaan, että sen lisäksi, että kielellisten oikeuksien näkökulma jää valvonnan säätelyssä puutteelliseksi, on tietopohja saamenkielisten palveluiden toteutumisesta ohut. Puutteet saamenkielisen palvelun toteutumisessa tulevat vain harvoin esille – palveluista ei esimerkiksi keräänny systemaattista tietoa siitä, milloin saamenkielinen asiakas on luopunut oikeudestaan saamenkieliseen palveluun. Tietopohjan ja ymmärryksen saamenkielisistä palveluista ollessa heikko, on saamenkielisten palvelujen valvontaa ja arviointia toteutettava yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa, jolla on vahvin ymmärrys saamelaisväestön tarpeista ja tilanteesta Suomessa.

Saamelaiskäräjät ehdottaa, että sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnan kokonaisuutta arvioidaan erikseen saamenkielisten ja saamelaiskulttuuriin perustuvien palvelujen osalta. Kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumisen arviointi edellyttää, että valvonnassa huomioidaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa suoraan koskeva lainsäädäntö, mutta lisäksi myös mm. perustuslain, yhdenvertaisuuslain ja saamen kielilain vaatimukset. Saamelaiskäräjien näkemyksen mukaan saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen toteutumisen valvonta edellyttää erillisiä erityisolosuhteita huomioivia tavoitteita ja toimintamalleja. Saamelaiskäräjät pitää tärkeänä, että saamenkielisten palvelujen valvontaa arvioidaan ja kehitetään siten, että myös Saamelaiskäräjillä on rooli palvelujen toteutumisen arvioinnissa.

Merk.

Tuomas Aslak Juuso
II varapuheenjohtaja, puheenjohtajan sijainen

Anni Koivisto
vs. sosiaali- ja terveystieteiden

Lausunnosta päätti puheenjohtajan sijainen 17.4.2026.

Lisätietoja antaa: vs. sosiaali- ja terveystieteiden Anni Koivisto, anni.koivisto@samediggi.fi, +358447756560

SIGNATURES**ALLEKIRJOITUKSET****UNDERSKRIFTER****SIGNATURER****UNDERSKRIFTER**

This document contains 2 pages before this page

Dokumentet inneholder 2 sider før denne siden

Tämä asiakirja sisältää 2 sivua ennen tätä sivua

Dette dokument indeholder 2 sider før denne side

Detta dokument innehåller 2 sidor före denna sida

authority to sign

representative

custodial

asemavaltuus

nimenkirjoitusoikeus

huoltaja/edunvalvoja

ställningsfullmakt

firmateckningsrätt

förvaltare

autoritet til å signere

representant

foresatte/verge

myndighed til at underskrive

repræsentant

frihedsberøvende